

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 327.8

Н.Б. Бєлоусова

ГЛОБАЛЬНІ МІСТА ЯК ДЖЕРЕЛО «М'ЯКОЇ СИЛИ» В XXI СТОЛІТТІ

У сучасному світі все більше зростає роль глобального міста як одного з найактивніших суб'єктів міжнародних відносин і ефективного агента м'якої сили. У статті розглядається питання ролі міст у формуванні суспільств, що характеризуються стабільністю, миром і безпекою, аналізується значення дипломатії міста у формуванні стратегій м'якої сили.

Ключові слова: «м'яка сила», «нетрадиційні» актори міжнародних відносин, глобальне місто, дипломатія міста, міські альянси, міжнародні зв'язки міст.

Постановка та актуальність проблеми. Процеси глобалізації кидають виклик ефективності як «жорсткої», так і «м'якої сили» держави. Характер транскордонних проблем, таких як тероризм, міграція, пандемії, фінансові ризики, підкреслює неадекватність тільки жорстких заходів протидії. Проблеми XXI століття, пов'язані зі створенням процвітаючих і стабільних суспільств у світі, не можуть бути вирішені тільки національними державами. Традиційні міждержавні відносини і дипломатичні ініціативи тепер діють поряд з наднаціональними і субнаціональними акторами, багато з яких просувають свої власні цінності і мають свої власні стратегії м'якої сили. Важливими гравцями у вирішенні міжнародних політичних, економічних, соціальних проблем і проблем безпеки стають міста. В глобальних містах формується нова соціальність, цінності та соціальні норми, які потім стають загальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вплив глобалізації на розвиток міст, їх роль у контексті розвитку світової політичної системи та вклад дипломатії міст у формування «м'якої сили» держави досліджуються такими зарубіжними науковцями, як Д. Адам, Дж. Беол, Дж. Біверсток, Ф. Бродель, П. Геддес, М. Кастельс, С. Сассен, П. Тейлор, Дж. Фрідман, П. Холл, Дж. Якобс. Серед вітчизняних дослідників можна зазначити таких науковців як О.В. Бойко-Бойчук, І.Воронін, А.Демичева, Л.О. Дорош, Р. М. Крамаренко, Т. Нагорняк, І. Скавронська, О. Чаплигін та інші. В дослідженнях вітчизняних вчених переважно розглядаються питання формування глобальних міст, сучасні світові тенденції розвитку міст, їх позиціонування у просторі сучасних міжнародних відносин. Відтак питання щодо політичної ролі глобальних міст у сучасній світовій системі та дипломатія, що проводиться містами і її внесок на національному рівні залишаються не розкритими у вітчизняній політичній думці.

Метою дослідження є аналіз політичної ролі глобальних міст у сучасній світовій системі та вклад дипломатії міст у формування «м'якої сили» держави.

Виклад основного матеріалу. Процес урбанізації є одним із найважливіших показників сучасного світового розвитку. Згідно зі статистичними даними ООН, більше половини світового населення проживає в містах (для порівняння 1% в XVII столітті), а в розвинених країнах - приблизно 78%. Причому частка міського населення зростає експоненціально.

Глобальні міста сьогодні «є командними і контрольними пунктами глобальної системи, зосередженням ключових індивідуумів, установ і організацій, що управляють, маніпулюють, диктують і визначають розвиток всього світу» [1]. Вони, як правило, розглядаються в якості «вузлових точок» глобальної економічної системи (фінансові та торговельні центри), в якості джерел політичної влади (національні й міжнародні політичні центри). Міста мають основоположне значення для економічного розвитку країни, будучи центрами економічних інновацій, політичної участі та культурного обміну. Міські конгломерати в більшості країн вносять непропорційний внесок в національну економіку. Згідно з даними Світового банку 80% світового ВВП генерується в містах, а згідно з дослідженнями McKinsey Global Institute всього 600 міських центрів, на частку яких припадає п'ята частина населення світу, генерує 60% світового ВВП [2]. Не менш важлива роль міст і як «двигунів» інформаційного і культурного розвитку. Найчастіше саме міста виступають в якості центрів розробки й поширення знань та мистецтва. 95% інновацій і нових наукових розробок, практично всі університети і науково-дослідні інститути, а також більша частина культурного контенту припадає на міста. Таким чином глобальні міста - космополітичні центри соціальної участі та культурного обміну - виступають в якості значного джерела м'якої сили.

Протягом всієї історії міста відігравали вирішальну роль у соціальній, економічній і політичній трансформації. Від своїх раних форм до сучасності міста були координаційними центрами обміну інформацією, знаннями та ідеями, накопичення товарів і капіталу. Вони слугували ядром для торгових і державних адміністрацій, навколо яких розвивалася економіка регіонів. Важливим був і політичний вплив міст, завдяки тому, що активно розвивалися партнерські зв'язки між містами та різноманітними міжнародними об'єднаннями.

На сучасному етапі дипломатія, що проводиться містами, та її внесок на національному рівні набувають все більшого масштабу на міжнародній арені. Дипломатія міст - це інструмент, за допомогою якого місцева влада може сприяти розвитку соціальної згуртованості, запобіганню конфліктам, створенню стабільних умов, при яких громадяни могли б жити в мирі, демократії і благополуччі. Активний розвиток дипломатії міст підкреслює надзвичайно важливий характер дій місцевої влади в процесі зміцнення міжнародної єдності, миру і громадянського суспільства [3]

Можна виділити кілька важливих відмінностей між природою м'якої сили, здійснюваної країнами і містами. Дипломатія міста має більш просту структуру, менш прямий вплив і меншу кількість офіційних інструментів на відміну від державної дипломатії. Однак дипломатія міста здійснюється в рамках, що сприяють співробітництву. Міста можуть становити важливу частину національних стратегій, а також розвивати свої власні ініціативи в галузі міжнародного співробітництва.

Міста стаючи більш могутніми і впливовими, шукають нові форми співпраці, створюють глобальні мережі, через які міська влада може ділитися досвідом, формулювати цілі, спільно вирішувати проблеми і діяти незалежно від національних урядів. Такі мережеві структури варіюються від широких груп, таких як «Об'єднані міста і місцеві органи влади» (United Cities and Local Governments), яка представляє понад 175 місцевих і регіональних асоціацій управління, до спеціалізованих мереж, таких як «Міста C40» (C40 cities), спрямованих на вирішення проблем сталого розвитку.

Для зміцнення своїх політичних можливостей міста виходять за рамки партнерських відносин з метою створення глобальних альянсів. Асоціації та організації міст розглядаються не тільки в якості груп інтересів, а й як «точки доступу» на міжнародний рівень, за допомогою яких транслюється бачення тієї чи іншої проблеми [4]. В даний час в світі існує безліч міжнародних, міжміських, міжкордонних інститутів, мереж, де міста співпрацюють один з одним для вирішення проблем зміни клімату,

безпеки, імміграції. Формуючи пакти щодо захисту навколишнього середовища, управління міграцією та протидії екстремізму і тероризму, міста інстинктивно визнають свою взаємозалежність і вигоду від співпраці на глобальному рівні.

У 2004 році в Парижі була заснована Всесвітня організація «Об'єднані міста і місцеві влади» (United Cities and Local Governments, UCLG). Організація об'єднує понад тисячу міст і асоціацій, що представляють більше половини населення планети.

Міські альянси C40 і ICLEI беруть активну участь в просуванні Паризької кліматичної угоди і стали ініціаторами десятка тисяч заходів на місцевому рівні.

Група міст-лідерів C40 об'єднує понад 90 найбільших світових мегаполісів, на частку яких припадає чверть глобальної економіки і понад 650 мільйонів жителів. C40 підтримує ефективну співпрацю між містами, обмін знаннями та створення суттєвих і раціональних заходів щодо запобігання кліматичним змінам. Діяльність альянсу, створеного і очолюваного містами, орієнтована на запобігання змінам клімату, а також на сприяння прийняттю заходів по скороченню викидів парникових газів та зменшення кліматичних ризиків при одночасному наданні міським жителям переваг в аспекті їх здоров'я, добробуту та економічного процвітання [5]. Незважаючи на те, що членство в C40 базується на одній місії - протидії змінам клімату - воно не пов'язане виключно тільки з цими проблемами. C40 складається з «міських практиків і мерів у всьому світі» і може мати суттєвий політичний вплив і поза проблематикою клімату.

Міжнародна мережа «Місцеві органи влади за сталий розвиток» (Local Governments for Sustainability) була заснована в 1990 році в Нью-Йорку під час всесвітнього конгресу ООН «Міжнародна рада з місцевих екологічних ініціатив» (International Council for Local Environmental Initiatives-ICLEI). В ході конгресу до асоціації приєдналися близько 1000 муніципалітетів і муніципальних організацій. У 2003 році асоціація була перейменована в асоціацію «Місцеві органи влади за сталий розвиток», але збереглася аббревіатура ICLEI. Місія Асоціації - сприяти місцевим владам в досягненні значних поліпшень в області сталого розвитку, приділяючи особливу увагу умовам навколишнього середовища [6].

Eurocities – коаліція з 185 міст, що охоплює 39 країн. Організація взаємодіє та співпрацює з інститутами Європейського Союзу у вирішенні питань, які є спільними для усіх європейців на сьогоднішній день. Стратегічним завданням організація визначає посилення ролі самоврядування великих європейських міст у вирішенні стратегічних проблем Європи.

Міжнародна організація з міграції визнала центральну роль міст в наданні житла, медичного обслуговування, освіти і соціальних послуг переміщеним особам. У грудні 2017 року мери з Аммана та Афін звернулися з проханням до Верховного комісара ООН у справах біженців про включення даного питання до порядку денного, сприянню обміну досвідом між містами і регулярному консультуванні з муніципалітетами з питань, пов'язаних з біженцями.

У 2015 році вперше в міжнародній угоді про розвиток були чітко вказані керівники міст на одному рівні з їх національними колегами. Цілі ООН у сфері сталого розвитку, сформульовані в «Порядку денному в галузі сталого розвитку на період до 2030 року», проголошували забезпечення відкритості, безпеки і екологічної стабільності міст [7]. У 2016 році на Конференції ООН по житлу і сталому міському розвитку Хабітат-III, яка пройшла в Кіто, Еквадор, з 17 по 20 жовтня 2016 року, було прийнято документ який підкреслював права жителів міста і закріплював центральне місце міст в досягненні цілей глобального розвитку.

Мери міст в сучасному світі стають політичними фігурами, які впливають на розвиток світових процесів, світової економіки. Зростання впливу мерів і губернаторів як на національному, так і глобальному рівнях, є наслідком ініціатив щодо їх об'єднання

з метою просування спільних інтересів та вирішення глобальних проблем. Наприклад, Угода Мерів з клімату і енергії (7764 підписувача) є флагманської ініціативою Європейського Союзу, що об'єднує місцеві, регіональні та національні органи влади у виконанні взятих на себе зобов'язань по скороченню викидів CO₂ не менше, ніж на 20% до 2020 року шляхом вкладу в розвиток «зеленої економіки» та поліпшення якості життя. Учасниками Угоди є не тільки міста країн ЄС, а й сусідніх держав. В Україні 88 міст приєдналися до Угоди Мерів [8].

«Світом повинні правити не прем'єр-міністри і президенти, а мери міст, тобто не політики, а прагматики» [9], стверджував американський вчений Бенджамін Барбер, ідеолог і автор проекту «Глобальний парламент мерів». «Давайте перестанемо говорити про нації, про кордони між державами і почнемо говорити про міста» закликав вчений і пропонував міжнародним, регіональним і національним органам передати більше автономії містам. Коли міські влади отримують більше дискреційних повноважень, включно із залученням і управлінням фондами, вони можуть більш ефективно протистояти сучасним загрозам, з якими вони стикаються.

Більше 60 мерів, які представляють міста з усього світу, в вересні 2016 року в Гаазі заснували Глобальний парламент мерів (GPM). Ця нова платформа дозволить містам розвивати свою співпрацю у вирішенні глобальних проблем, ділитися передовим досвідом, формувати загальне бачення. Глобальний парламент мерів працює з такими міжнародними організаціями, як ОЕСР, Світовий банк, Організація Об'єднаних Націй [10].

За участю мерів Парижа і Буенос-Айреса, за підтримки C40 запускається Urban 20 (U20), простір, який дозволяє містам брати участь в G20. Ця ініціатива спрямована на створення форуму, на якому великі міста світу будуть виробляти спільну позицію, що дозволить збагатити і наповнити конкретикою дискусії між національними лідерами на наступних самітах G20.

Дипломатія міста є найбільш ефективною, коли вона узгоджується з реальністю громадян міста. Стратегії міст досягають успіху, коли вони визначають пріоритетність якості життя, заохочують процвітання, відкритість і рівний доступ громадян до переваг міського життя. Міські жителі повинні усвідомлювати свої вигоди від міжнародного співробітництва міст, розуміти можливість своєї особистої участі і сприяти ефективності «м'якої сили» міст через свої особисті міжнародні зв'язки та контакти.

Висновки. У сучасному глобалізованому, гіперпов'язаному світі нетрадиційні актори виходять на арену міжнародної політики і дипломатії. Система стає менш ієрархічною і більшою мірою включає мережі недержавних і субдержавних суб'єктів. Міжнародне співробітництво та дипломатія на рівні глобальних міст можуть стати ефективним інструментом і ресурсом «м'якої сили», проте вони повинні узгоджуватися з національними стратегіями та зовнішньополітичними інтересами. Держави повинні активніше використовувати міста в складі свого дипломатичного інструментарію. Політично важливим є розуміння національними урядами тієї ролі, яку глобальні міста можуть грати в підтримці стратегій зовнішньої політики і «м'якої сили».

Список використаної літератури

1. Clark D. Urban World / Global City / D.Clark. – London ; New York : Routledge, 2003. – 235 p.
2. Dobbs R. The four global forces breaking all the trends [Electronic resource] / R. Dobbs, J. Manyika, J. Woetzel // McKinsey Global Institute, 2015. – Mode of access : <http://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/the-four-global-forces-breaking-all-the-trends>
3. Diplomacy of cities, Recommendation 234 (2008), CPL(14)12REC [Electronic resource] // Council of Europe. – Mode of access : https://rm.coe.int/1680719deb#_ftn1

4. Callanan M. Territorial Interest Representation in the European Union: Actors, Objectives and Strategies / M. Callanan, M. Tatham // Journal of European Public Policy. – 2014. – Vol. 21, Issue2. – P. 188-210.
5. About C40 [Electronic resource] // C40 cities. – Mode of access: <http://www.c40.org/>
6. ICLEI - Local Governments for Sustainability [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.iclei.org/>
7. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development [Electronic resource] // United Nations, 18 September 2015. – Mode of access : <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
8. Соглашение Мэров по климату и энергии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.soglasheniemerov.eu/index_ru.html ; Soglashenie Merov po klimatu i energii [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa : http://www.soglasheniemerov.eu/index_ru.html
9. Barber B. If Mayors Ruled the World: Dysfunctional Nations, Rising Cities / B. Barber. - New Haven : Yale University Press, 2013. – 416 p.
10. Global Parliament of Mayors [Electronic resource]. – Mode of access : <http://globalparliamentofmayors.org/>

Стаття надійшла до редакції 02.05.2018 р.

N. Belousova

GLOBAL CITIES AS A SOURCE OF SOFT POWER IN XXI CENTURY

In the modern world, the role of the global city is more and more growing as one of an active agent of international relations and an effective agent of soft power. The article examines the role of cities in the formation of societies characterized by stability, peace and security, the importance of city diplomacy in the formation of soft power strategies is analysed. Cities, that are becoming more powerful and influential, are looking for new forms of cooperation, creating global networks. This creates an opportunity for the city authorities to share their experience, formulate common goals, jointly solve problems and act independently from national governments. The network structures of cities have different formats. These are broad alliances, such as the United Cities and local authorities. UCLG is the largest organization of sub-national governments in the world, with over 240,000 members in over 140 UN Member States. It can also be specialized networks, such as the C40 Cities dealing with stability issues. In 2016, the Global Parliament of Mayors was founded in The Hague. This platform has enabled cities to develop their cooperation in solving global problems, share best practices, form a common vision. The Global Parliament of Mayors works with international organizations such as the OECD, the World Bank, the United Nations. At the present stage, the diplomacy carried out by cities and its contribution to national influence are gaining an increasing scale in the international arena. International cooperation and diplomacy at the city level can be an effective tool and resource of "soft power".

Key words: *soft power, «nontraditional» actors of international relations, global city, city diplomacy, city alliances, international relations of cities.*